

mariborske gimnazije točno navaja datum vseh izpitov in beleži zadnjega 3. septembra 1802. Po odhodu prejšnjih petošolcev so prejeli mariborski gimnazijci na novo slovenske štipendije zadnjič v šolskem letu 1802/3, po koncu šolskega leta pa je vlada te štipendije sploh ukinila. Seznam dijakov, ki omenja samo imena štipendistov, ne pa tudi, katero štipendijo kdo prejema, navaja ob koncu leta 1802 na vsem zavodu 36 imen. Ko so l. 1804 zadnjič podelili slovenske štipendije, je prejelo le-te samo 21 dijakov. V naslednjih letih, ko slovenskih štipendij ni bilo več, našteva seznam dijakov le 11 štipendistov. Če bi bila izpita iz slovenščine v letih 1803 in 1804, bi moralo biti to zabeleženo v Diariju, pa tudi število štipendistov bi se moralo sukati okrog 30, saj so včasih podelili več kot 20, včasih pa manj slovenskih štipendij, a ostalih 11 je ostalo v veljavi.

Izpit iz slovenščine se je vršil torej devetkrat, slovenske štipendije pa so se delile enajst let, od šolskega leta 1783/4 do konca šolskega leta 1803/4, a to je bilo dovolj dolgo, da se je na mariborski gimnaziji vzbudila slovenska narodna zavest in se ustvarilo tako slovensko narodno žarišče, da se ni dalo več zadušiti. Od slovenskih štipendij dalje ni znan v zgodovini tega zavoda niti en primer, da bi se kak Slovenec na tej šoli ponemčil, pač pa se je več ponemčenih Slovencev vrnilo svojemu narodu in celo nekaj Nemcev je izredno vzljubilo slovenski narod in začelo delati zanj.

Jan Sedivč

NEKAJ MISLI O ŠOLSKIH PRIREDITVAH

Ob razgovorih s prireditelji šolskih proslav se mi je odprlo nekaj problemov, katerih razčiščenje bi morda pomagalo prireditvam na višjo estetsko, prav gotovo pa na višjo etično raven.

Naj jih navedem:

1. Kaj naj bo pomembnejše — estetska raven šolske proslave ali njena etična vrednost?

2. Ob razrešitvi tega se zastavi vprašanje: Kdo naj bo nosilec šolske proslave, otroci ali gostje?

3. Kdo naj bi bil na šoli organizator proslav — ali, kakor je običajno, upravitelj ali slavist ali pa morda tisti, ki bi ga k temu delu poklicala vsebina proslave, npr. ob 29. novembru zgodovinar, ob 1. maju predavatelj družbeno-ekonomske vzgoje itd., ali pa morda nalašč za to priložnost sestavljena skupina — team, kot jo danes tako radi imenujemo s tujko. Ta bi proslavi dala vsebinsko pestrost in hkrati razbila šablono običajnih okvirov akademije.

4. Kakšno pomoč naj bi šolam nudili npr. centri za estetsko vzgojo otrok ali sedanji Pionirski dom, ne da bi hkrati zavrli iniciative in oklenili proslave v centralni republiški obrazec?

Ob naštetih problemih bi želela povedati nekaj misli, ne da bi kakorkoli vztrajala na tem, da so edino veljavne in najbolj pravilne.

I.

Ob tehtanju estetske ravni in etične vrednosti sem to dvoje ločila le zaradi boljše razvidnosti samega problema, kajti že v začetku moram reči, da je to dvoje neločljiva celota šolske proslave.

Če izhajam s stališča, da proslava ni sama sebi namen, temveč da prek nje zasledujemo določene vzgojne in družbene smotre, potem je etična vrednost proslave prvotna.

Poglejmo najprej estetsko plat: estetsko vrednost proslave zagotovi njena vsebina (morda bi temu rekli programski del). Raven vsebine (to je programskega dela) včasih zniža njena izvedba. Skrb za to, da se estetski del proslave zagotovi pri izboru tekstov, je eden izmed pogojev, da proslava uspe. Ob izboru tekstov se že zastavi vprašanje, kdo jih bo interpretiral in komu so teksti namenjeni. Primer: nedvomno spada Drejčnik Andrej govori Mileta Klopčiča med vredna dela predvojne socialne poezije. Pomanjkanje sodobne domače socialne poezije in neinformiranost o evropski socialni poeziji nujno pripelje do tega, da ob vsakoletnih proslavah 1. maja na mnogih šolah slišimo interpretacijo tega teksta. V kolikor bi ta tekst dali otroku v 4. razredu osnovne šole z nalogo, da ga prebere ali deklamira svojim sošolcem, mislim, da bi kljub njegovim

estetskim vrednotam bil rezultat slabši, kakor ga pričakujemo. Učitelji lahko potrdijo, da otrok slabo predvaja ta tekst in da se razred zasmeji ob vzkliku »Madona, kje vse sem te kopal!« Torej namen ni dosežen, ali pa je dosežen le deloma. Če pa bi npr. isti tekst v istem okolju interpretiral član SNG, je uspeh zagotovljen.

To je le ena plat izbora tekstov. Aksiom je, da je izbor tekstov vedno odvisen od interpretatorjev in ne od literarne vrednosti. Seveda pride zavoljo tega v praksi do druge skrajnosti. Namesto da bi iskali tekste, ki imajo določeno literarno vrednost in so hkrati razumljivi otrokom določenega starostnega obdobja ter jih znajo interpretirati, najdemo na šolah dokajšnje število avtorjev pesmic in igrokazov, ki ne bi prenesli niti najbolj dobrohotne kritike. S tem nikakor ne zanikam talentiranih avtorjev — učiteljev, za katere bi nujno morali najti možnost, da svoje delo objavijo in dajo tako v uporabo tudi drugim šolam. Ob avtorjih, ki sem jih prej omenila, pa hkrati pade estetski nivo in kljub močnemu didaktiziranju proslava ne doseže vzgojnega in družbenega smotra, torej svojega etičnega namena. Ne zdi se mi potrebno podrobneje govoriti o tem, saj vsakdo med nami to dobro pozna. Naj le mimogrede omenim: estetska vrednost teksta nas vodi k njegovemu podoživljanju, ki se — v kolikor je to močnejše — preoblikuje v duševnosti otroka v etične kvalitete in ga tako duhovno obogati.

Ker pa je namen večine naših proslav združen s patriotično vzgojo, je povsem razumljivo, da etične kvalitete že pri izboru tekstov odtehtajo estetske. In ob takšnem razčlenjevanju problema se nam zastavi vprašanje, ali je interpretacija bistvena. Ponožno primer: Otroku rečejo, naj se za proslavo nauči Gregorčičevo pesem Soči (recimo, da ni v njegovem berilu). Pesem je dolga in da bi znal vse besede, se trudi nekaj dni, morda tudi tednov, nato ga lika učitelj in otrok nastopi na proslavi z veliko tremo, da ja ne bi kakšnega stiha ali besede izpustil. Vsa njegova pozornost je usmerjena na besedilo in nič je ne ostane za vsebino.

Morda bi bila boljša metoda, ki bi upoštevala čustveno angažiranost otroka. Otrok naj bi prebral pesem tako, kakor jo občuti, po možnosti brez učiteljevih korektur, mogoče celo ob primerni glasbeni spremljavi. Tako tudi klasična proslava ne bi bila več obremenitev in državni praznik ne več dodatna šolska naloga. Sodeč po duševnosti otroka, bi mu tako praznik bolj približali in hkrati smo bliže vzgojnemu smotrom.

II.

Pri vprašanju, kdo naj bo izvajalec šolske proslave, otroci ali gostje, je potrebno ugotoviti vrednost tako prvega kakor drugega. Že v začetku pa moram reči, da sem globoko prepričana, da je v škodo otrok, če ti nastopajo skupaj z odraslimi, profesionalnimi interpreti. Tako sestavljena proslava je ponesrečena rešitev. Zato nam ostane za razpravo le to, da ločeno pregledamo nastop odraslih za otroke in otrok za otroke.

Izredno doživetje za šolo je, kadar jim uspe pridobiti za proslavo priznane umetnike, bodisi glasbenike, igralce ali pevce. Še posebno vrednost ima taka proslava takrat, kadar jim uspe tudi vsebinsko podčrtati praznik. Pogosto se namreč zgodi, da skupina opernih pevcev, kadar pristane, da bo nastopila na šoli, predloži svoj repertoar. Enako igralci in glasbeniki. Njihov spored ne obsega nujno del, ki sodijo k prazniku. Tako pogosto srečamo za 29. november arije iz »Prodane neveste«, Chopinovo glasbo ali Prešernovega »Mornarja«. Ob pravočasnem dogovoru z nastopajočimi pa bi uspelo dobiti ustrezajoč program. Vsekakor pa ima ta tip proslave svojo prednost v izredni izvajalski kvaliteti in s tem v doživetju, ki ga zapusti otrokom.

Toda kolikor tudi občasno uspe tako organizirati proslavo, bi bilo pedagoško zgrešeno zanemariti nastope otrok za otroke. Menim namreč, da ta tip proslave po svojem končnem učinku mnogo bolj ustreza osnovni zahtevi, vzgajati otroka v človeka, ki bo aktivno posegal v življenje in aktivno reagiral. Tam, kjer nastopajo otroci za otroke, odtehta njihov aktivni delež tiste estetske kvalitete, ki jih ima prejšnji tip proslave. Toda že vnaprej si moramo biti na jasnem, da aktivnost otroka ni v tem, da deklamira svojim součencem tekst, ki mu ga je določil slavist ali razredni učitelj. Na ta način tudi za korak nismo bliže aktivnemu udejstvovanju otrok. V kolikor ne želimo, da bi proslava izzvenela kot vzorna učna ura, potem je s trohico zaupanja možno prepustiti proslavo razrednemu kolektivu ali krožkom, ki delajo v pionirskem aktivu. Še več, otrok naj si sam izbere tisti tekst, ki mu »leži«. Seveda pri tem ni nič hudega, če pogrēši. Takšna proslava je ne glede na raven pedagoško mnogo bolj oportuna, po svojem efektu pa mnogo močnejša kakor tista, ki jo v obliki scenarija sestavi učitelj.

Ob teh trditvah pa ne zanikam potrebe po pedagoškem vodstvu. Le da pedagog to pot ni za katedrom, ampak je to starejši, izkušen tovariš, ki del svojega znanja posreduje otroškemu kolektivu okoli sebe.

III.

Kdo naj bo organizator proslave? Običajno je to slavist po službeni dolžnosti, ali pa ravnatelj, kadar je orientiran v kulturno prosvetno delo. Morda ni odveč, če še enkrat povem, da bi bilo že pri klasičnih proslavah bolje, da ob zgodovinskem prazniku prevzame vodstvo zgodovinar, ob 1. maju predavatelj družbeno-ekonomske vzgoje. Seveda taka angažiranost rada vodi k enostranskim proslavam. Proslava, ki jo pripravi slavist, je literarna, če bi jo pripravil zgodovinar, bi lahko bila skupek zgodovinskih podatkov in podobno.

Nikakor pa ne smete sprejeti tega kot demoralizacijo slavistov ob proslavah — kajti če ne bi skrbeli zanje slavisti, bi marsikatera šola proslav sploh ne imela.

Morda si ogledamo stvar z druge strani: osvežitev proslave bi pomenilo teamsko delo in to v takem teamu, kjer eno področje ne bi bilo podrejeno drugemu. Nikakor ne škoduje ravni proslave, če v istem programu otrok recitira, njegovi tovariši pa pokažejo znanje npr. v preskokih, mladi tehniki pripravijo diafilm, glasbeniki igrajo in pejejo in tako do vsega, kar na šoli živi in dela. (Morda celo tako daleč, da bi npr. v Podčetrtku ob neki proslavi bil angažiran klub mladih ribičev.) Nosilec take proslave je nujno otroška skupnost, naloga odraslih pa je, da se vsa otroška aktivnost ob posamezni proslavi zlije v celoto.

IV.

Funkcija pomoči šolam je v bogatenju proslav. Naj razložim: ogromno časa bi vzelo šolam iskanje gradiva za proslave. Z izborom literature ali bibliografijo del pa ji to olajšamo. In kolikor je neka knjiga teže dostopna ali pa posamezno primerno delo ni prevedeno, bi bil potreben prevod in natis odbranih del za posamezno proslavo. Z natisom nasvetov strokovnjakov pa olajšamo amaterjem delo.

Pod to spadajo: pisni nasveti strokovnjakov, vzorci prizorov, sheme, likovne rešitve iz katerega si že bodi področja — od lutkarstva do ritmike, od drame do kopice preprostih scenskih rešitev, ki lahko ves razred, ne le prostor pred tablo, spremene v prizorišče proslave. Mislim, da bi tak način pomoči v obliki servisa dosti pomagal tistim požrtvovalnim delavcem na šolah, ki iz leta v leto vložijo ogromno truda in žrtvujejo že tako skromno odmerjen čas tej šolski aktivnosti.

Neža Maurer

O HUMANISTIČNI ŠOLI IN IZOBRAZBI

Preozko označujejo humanistično šolanje tisti, ki vidijo v tem le ali pa predvsem študij latinščine ali grščine. Tudi tisti, ki ga razširjajo na študij grške in latinske književnosti, še niso zadeli bistva humanističnega izobraževanja, kajti v resnici je pojem humanizem zajemal zmeraj več kot le nek določen šolski sistem, saj je bil ta le pomagalo, sredstvo in način, kako si prišel do humanizma, do svojevrstnega duhovnega sveta in izobrazbe. Smoter in ideja humanističnega šolanja se nam takoj razodeneta, če si odkrijemo zgodovinske družbene vzroke njenega nastanka.

Humanistično gibanje je prvi in hkrati veličastni kulturni odraz porajajočega se mladega meščanstva, ki se je v okviru fevdalne družbe začelo upirati staremu družbenemu sistemu in začelo uveljavljati ne le nova gospodarska načela, marveč prav tako nove kulturne ideje, ki bi naj nadomestile miselnost fevdalizma, ker je postal kulturno jalov in za razvoj človeške družbe ne le zaviralen, marveč v nekem določenem smislu celo nehuman, nečloveški. Čeprav je ime humanizem nastalo kasneje, je vendar že od vsega početka glavna vsebina velikega kulturnega, umetniškega, znanstvenega in filozofskega gibanja, človek — za tisto dobo nov človek, človek širšega in globljega pomena, kakor ga je pojmovala vladajoča fevdalna družba, ki je dosegla v umetnosti z gotiko svoj višek, hkrati pa se je preživela s svojo absolutno mistično in slepo vero v onstranstvo kot edinem smislu človeškega življenja že tukaj, kajti življenje na zemlji je bilo po fevdalnem nazoru le senca, nekaj prehodnega in začasnega.

Čeprav tudi novi nazori niso mogli docela premagati takšnega gledanja na družbo in svet, so vendar ravno s pomočjo vrnitve h klasičnim idealom in pojmovanjem življe-